

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 10. september 2024

Orientering nr. 13/2024

Rigmøde og møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg

Der blev i dagene 26.-27. august 2024 holdt rigsmøde mellem statsministeren, lagmanden og formanden for Naalakkersuisut samt møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg i Aalborg. På pressemøde efter kontaktudvalgsmødet oplyste statsministeren og lagmanden, at regeringen og Færøernes landsstyre er enige om i fællesskab at forelægge en juridisk uenighed om muligheden for selvstændigt færøsk medlemskab af Verdenshandelsorganisationen WTO for tvistløsningsnævnet. Tvivlsspørgsmål om fordelingen af kompetencen inden for riget kan forelægges for tvistløsningsnævnet, som er reguleret i hjemmestyrelovens § 6. Både statsministeren og lagmanden betonedede, at det skridt, der nu tages i forhold tvistløsningsnævnet, skal ses i lyset af et fælles politisk ønske om at se på, hvordan man kan udvide Færøernes muligheder for en egen udenrigspolitisk stemme i videre omfang end i dag.

Landsstyremand Høgni Hoydal om Færøernes forsvars- og sikkerhedspolitiske udvikling

Landsstyremand for udenrigs- og erhvervsanliggender, Høgni Hoydal (TF) redegør i en artikel i Altinget Arktis den 2. september 2024 for sit syn på udviklingen i Færøernes forsvars- og sikkerhedspolitiske situation siden Anden Verdenskrig. Landsstyremanden opsummerer Færøernes nuværende situation således: *"Som nation og international traktatpart på flere områder er Færøerne en del af verdenssamfundet med egne forpligtelser, rettigheder og interesser. Den færøske sikkerhedspolitik fastslår, at det skal også gælde på det sikkerhedspolitiske område: Alle planer og beslutninger om aktiviteter i Færøerne og i vores område, hvad enten det drejer sig om hav, land eller lufrum, skal behandles og besluttet af og med de færøske myndigheder, der står til ansvar over for Færøernes folkevalgte forsamling Lagtinget og dermed Færøernes folk."*

Som omtalt i orientering nr. 12 holdt landsstyremanden virtuelt møde med den amerikanske flådeminister Carlos del Toro den 15. august 2024. I forbindelse med møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg, jf. ovenfor, hvor landsstyremanden også deltog, udtalte han bl.a. følgende til DR om samtalen med flådeministeren om samarbejdet med USA: *"Færøerne eller Grønland kan på grund af grundloven og de to landes selvstyre- og hjemmestyreløve hverken overtage udenrigspolitik eller sikkerheds- og forsvarspolitik. Men det forhindrer ikke Færøerne i at have en direkte kommunikationslinje til USA, når det for eksempel handler om amerikanske flådebesøg. Vi har lavet en partnerskabs erklæring direkte med USA. USA kommunikerer direkte med os med godtagelse fra den danske regering. Og ønsket er simpelthen at udbygge et praktisk samarbejde, hvor de kommer på besøg. Der er ikke noget ønske om en flådebase, men at der er service osv. til rådighed for amerikanske fartøjer i færøske farvand, og det har de allerede brugt."*

Ifølge DR har Arktisk Kommando opgjort, at 12 amerikanske u-både har besøgt Færøerne siden Ruslands invasion af Ukraine og frem til midten af juli 2024.

Justitsminister Peter Hummelgaard har besøg Færøerne

Den 22.-23. august 2024 var justitsminister Peter Hummelgaard på besøg på Færøerne, hvor ministeren bl.a. holdt møde med landsstyremænd for justitsanliggender Bjarni Káráson Petersen, hvor bl.a. samarbejdet mellem færøske og danske myndigheder blev drøftet, herunder forebyggelse af kriminalitet. Ministeren og landsstyremændene besøgte efterfølgende Retten på Færøerne, Færøernes Politi samt Færøernes Arrest. Endvidere deltog ministeren og landsstyremændene i indvielsen af politiets nye indendørs skydebane.

Økonomisk Råd: Økonomien stadig ikke holdbar

Mandag den 2. september 2024 præsenterede Færøernes Økonomiske Råd sin efterårsanalyse af den færøske økonomi. Konklusionen var – ligesom de seneste års analyser – at den færøske økonomi ikke er holdbar på sigt. Årsagen er forskydning i aldersfordelingen, hvor der bliver flere ældre og færre i den arbejdsdygtige alder. Den teknisk set letteste løsning er ifølge Økonomisk Råd at hæve pensionsalderen til 74 år. Dette har flere politikere dog allerede afvist, men afviser ikke muligheden for at hæve pensionsalderen en smule. Andre økonomiske udfordringer er ifølge rådet presset på boligmarkedet med både manglende boliger og stigende priser på bl.a. byggematerialer, samt den store mangel på arbejdskraft.

Ansøgninger om opholdstilladelse bliver nu behandlet på Færøerne

Fra 1. september 2024 har Útlendingastovan (Færøernes udlændingestyrelse) efter delegation kunnet behandle ansøgninger om visse opholdstilladelser på Færøerne, herunder mhp. beskæftigelse. Disse ansøgningerne blev tidligere behandlet af de danske udlændingemyndigheder. Det vurderes, at Útlendingastovan fremover vil behandle omkring 3.000 ansøgninger om året. Ansøgninger om visum, asyl, bortvisning og statsborgerskab behandles fortsat af danske myndigheder.

Den økonomiske situation ved Færøernes Politi

KVF bragte den 26. august 2024 et interview med formanden for Færøernes Politiforening, Eyðun Dalsgarð, om den økonomiske situation i Færøernes Politi. Ifølge formanden er politikredsen ikke i tilstrækkelig grad i stand til at varetage den færøske befolknings sikkerhed. Det er ifølge formanden endvidere foreningens opfattelse, at en iværksat budgetanalyse alene har til formål at finde frem til, hvordan det budgetterede underskud skal afvikles gennem nedskæringer i organisationen, hvilket vil føre til en endnu dårligere politibetjening. Politidirektøren deltog i et radiointerview senere samme dag og understregede, at det ikke er hans vurdering, at Færøernes Politi ikke kan levere tryghed til den færøske befolkning, eller at besparelser vil bringe evnen hertil i fare. Det budgetterede underskud er på ca. 5 mio. kr. i 2024. Den iværksatte budgetanalyse skal bidrage til tilpasninger af budgettet og til optimal anvendelse af politiets midler.

Arbejdsløsheden stiger, men er fortsat meget lav

Arbejdsløsheden på Færøerne blev i juli måned målt til 1,1 pct., hvilket er 0,4 procentpoint højere end i juli sidste år. Det fremgår af Hagstovans (Færøernes Statistik) hjemmeside. Arbejdsløsheden er størst på Suðuroy, hvor den er på 2,5 pct., og mindst på Sandoy, hvor den kun er på 0,4 pct. Der er stort set ingen forskel mellem kvinder og mænd, men arbejdsløsheden varierer lidt mellem aldersgrupperne. Den højeste arbejdsløshed på 1,4 pct. bliver målt i gruppen 25-34 år, mens den laveste arbejdsløshed på 0,8 pct. bliver målt i gruppen 55-66 år.

Faldende tilslutning til børnevaccinationsprogrammet på Færøerne

Landslægen på Færøerne har med bistand fra Heilsustýrið (Færøernes sundhedsstyrelse) undersøgt tilslutningen til børnevaccinationsprogrammet. Generelt ses en faldende tilslutning over de seneste fem år. Landslæge Lars Fodgaard Møller har oplyst til KVF, at baggrunden for undersøgelsen var, at der under covid-19 pandemien opstod en generel vaccinations skepsis. Derfor ville Landslægen undersøge, om denne tendens også er slået igennem i forhold til børnevaccinationsprogrammet. Inden covid-19 var der generelt høj tilslutning på Færøerne, men nu er tilslutningen for samtlige børnevacciner lavere end i Danmark. WHO anbefaler en tilslutning på over 95 pct. for at give effektiv floksimmunitet, men denne grænse opnås ikke blandt de yngste årgange – i flere tilfælde er tilslutningen kun på omkring 80 pct. og endnu lavere for HPV-vaccinen. Hele rapporten kan læses på Landslægens hjemmeside. Landsstyrekvinde for sundhed Margit Stórá udtalte til KVF den 6. september 2024, at hun har bedt Landslægen, Heilsustýrið (Færøernes sundhedsstyrelse) og kommunelægerne om at komme med anbefalinger om mulige tiltag med henblik på at øge antallet af vaccinerede, fx om der skal stilles krav om vaccination, for at børn kan komme i daginstitution.

Bakkafrost 117 mio. kr. i underskud i 2. kvartal af 2024

Strejken fra 14. maj til 9. juni 2024 blandt medlemmer af arbejderfagforeninger og fund af ILA-virus i færøske laks er årsagen til, at Bakkafrost havde et underskud på 117 mio. kr. i 2. kvartal af 2024. Direktør i Bakkafrost, Regin Jacobsen, oplyste den 26. august til færøsk radio, at lakseprisen var usædvanligt høj frem til midten af maj, men siden styrtdykkede. Bakkafrost, som ikke kunne eksportere laks under strejken, blev nødt til at sælge store mængder laks til en væsentlig lavere pris, efter at strejken var slut. Herudover medførte fund af ILA-virus i to ringe til lakseopdræt på Suðuroy tab for Bakkafrost, da fiskene måtte slagtes før tid. Ifølge Regin Jacobsen har Bakkafrost iværksat flere besparelsetiltag, herunder flyttet produktionen fra Stornoway i Skotland til selskabets virksomhed nord for Glasgow, og udsigterne for 3. og 4. kvartal af 2024 er derfor lige så gode som hidtidige forventninger.

Lagtingsmedlem Kaj Leo Holm Johannesen (SB) genopstiller ikke

Kaj Leo Holm Johannesen, der har været medlem af Lagtinget siden 2002 og været henholdsvis lagmand i perioden 2008 til 2015 og landsstyremand i perioden 2019 til 2022, i oplyser i et interview i avisen Sosialurin den 24. august 2024, at han ikke genopstiller til politiske hverv. Kaj Leo Holm Johannesen, der har orlov fra Lagtinget frem til 15. december 2024, er ramt af sygdom.